

Sisällys

Saatesanat 11

1 JOHDANTO 13

- 1.1 Tämän teoksen tavoitteet ja rakenne 13
- 1.2 Aineisto ja vertailuaineistoa 16
- 1.3 Lapset luovina kielenkäyttäjinä ja uudissanojen muodostajina 17
- 1.4 Miksi ja milloin lapset muodostavat uudissanoja? 18
- 1.5 Miten lapset muodostavat uudissanoja? 24
- 1.6 Aiempaa tutkimusta suomenkielisten lasten uudissanoista 26
- 1.7 Uudissanojen kirjoa ja rajanvetoa 27
- 1.8 Saman uudissanon eriaikaisia esiintymiä vai eri uudissanoja? 42

2 VAKIINTUNEET JOHDOKSET UUDISJOHDOSTEN MUODOSTUKSEN MALLINA 44

- 2.1 Nauhoitteiden verbijohdoksia 45
- 2.2 Nauhoitteiden adjektiivijohdoksia 52
- 2.3 Nauhoitteiden substantiivijohdoksia 57
- 2.4 Päiväkirja-aineiston varhaisista uudismuodosteista 61
- 2.5 Marin ensimmäiset uudisjohdokset 63
- 2.6 Tomin ensimmäiset uudisjohdokset 67

- 3 VAKIINTUNEET YHDYSSANAT UUDISYHDYSSANOJEN MALLINA 70
  - 3.1 Vähän tutkittu aihe 70
  - 3.2 Yhdyssanojen semantiikkaa: normimerkitys ja muita systeemimerkityksen reaalistumia 73
  - 3.3 Marin varhaiset nauhoitteet: yhdyssanojen käytön alku ja mallit 75
  - 3.4 Marin ensimmäiset uudisyhdyssanat päiväkirja-aineistossa 79
  - 3.5 Tomin varhaiset nauhoitteet: yhdyssanojen käytön alku ja mallit 81
  - 3.6 Tomin ensimmäiset uudisyhdyssanat päiväkirja-aineistossa 85

- 4 MARIN UUDISSANOJA ERI IKÄVUOSINA 86
  - 4.1 Taustaksi: kokoavasti yksivuotiaan Marin uudissanoista 86
  - 4.2 Kaksivuotiaan Marin uudissanat 87
    - 4.2.1 Verbejä 87
    - 4.2.2 Substantiiveja 101
    - 4.2.3 Adjektiiveja 110
    - 4.2.4 Partikkeleita 112
    - 4.2.5 Numeraaleja 115
    - 4.2.6 Uudissanaerikoisuuksia 116
    - 4.2.7 Kokoavasti kaksivuotiaan Marin uudissanoista 117
  - 4.3 Kolmivuotiaan Marin uudissanat 119
    - 4.3.1 Verbejä 124
    - 4.3.2 Substantiiveja 133
    - 4.3.3 Adjektiiveja 144
    - 4.3.4 Adverbeja 148
    - 4.3.5 Numeraaleja 151
    - 4.3.6 Leikin ja mielikuvituksen kieltä 152
  - 4.4 Nelivuotiaan Marin uudissanoja 154
    - 4.4.1 Verbejä 155
    - 4.4.2 Substantiiveja 165
    - 4.4.3 Adjektiiveja 177

- 4.4.4 Adverbeja 185
- 4.4.5 Numeraaleja 188
- 4.4.6 Leikin ja mielikuvituksen kieltä 189
- 4.5 Viisivuotiaan Marin uudissanoja 190
  - 4.5.1 Verbejä 191
  - 4.5.2 Substantiiveja 199
  - 4.5.3 Adjektiiveja 205
  - 4.5.4 Adverbeja ja alkusointuisia vahvistuspartikkeleita 208
  - 4.5.5 Numeraaleja 209
  - 4.5.6 Erikoisia uudissanamuodosteita 209
- 4.6 Kuusivuotiaan Marin uudissanoja 210
  - 4.6.1 Verbejä 210
  - 4.6.2 Substantiiveja 213
  - 4.6.3 Adjektiiveja 216
  - 4.6.4 Adverbeja 217
  - 4.6.5 Numeraaleja 217
  - 4.6.6 Leikillisiä uudissanoja 218
- 4.7 Seitsenvuotiaan Marin uudissanoja 218
- 4.8 Marin uudissanoja kahdeksan vuoden iästä eteenpäin 221
- 4.9 Kokoavasti Marin uudissanoista 226

- 5 TOMIN UUDISSANOJA ERI IKÄVUOSINA 230
- 5.1 Kaksivuotiaan Tomin uudissanoja 230
  - 5.1.1 Uudisjohdoksia 230
  - 5.1.2 Yhdyssanauudennoksia 241
- 5.2 Kolmivuotiaan Tomin uudissanat 247
  - 5.2.1 Verbejä 249
  - 5.2.2 Substantiivijohdoksia 255
  - 5.2.3 Yhdyssubstantiiveja 260
  - 5.2.4 Adjektiiveja 267
  - 5.2.5 Adverbeja 271
  - 5.2.6 Numeraaleja 272
  - 5.2.7 Muita uudissanoja 273

- 5.3 Nelivuotiaan Tomin uudissanoja 273
  - 5.3.1 Verbejä 273
  - 5.3.2 Adjektiivieja 280
  - 5.3.3 Substantiiveja 282
  - 5.3.4 Adverbeja 289
  - 5.3.5 Numeraaleja 290
  - 5.3.6 Takaperoisjohtoa ja muuta erikoista sananmuodostusta 290
- 5.4 Viisivuotiaan Tomin uudissanoja 291
  - 5.4.1 Verbejä 292
  - 5.4.2 Substantiiveja 298
  - 5.4.3 Adjektiivieja 305
  - 5.4.4 Adverbeja 307
  - 5.4.5 Yksittäisiä uudennoksia 307
- 5.5 Kuusivuotiaan Tomin uudissanoja 308
- 5.6 Seitsenvuotiaan Tomin uudissanoja 313
- 5.7 Tomin uudissanoja kahdeksan vuoden iästä eteenpäin 315
- 5.8 Kokoavasti Tomin uudissanoista 316

6 UUDISSANOJEN KOKOAVAA TARKASTELUA SANALUOKITTAIN 319

- 6.1 Tärkeimpiä uudisverbien tyyppejä 319
  - 6.1.1 TTA-johtimisia uudisverbejä 320
  - 6.1.2 Muuttumisverbejä 330
  - 6.1.3 ELE-johtimisia uudisverbejä 332
  - 6.1.4 Momentaanisia uudisverbejä 332
  - 6.1.5 Uudisverbeissä tavattavaa variaatiota 334
  - 6.1.6 Yhdysverbejä 335
  - 6.1.7 Varattuja sana-asuja 336
- 6.2 Substantiivijohdosten tyyppejä 338
  - 6.2.1 Deminutiivijohdoksia 339
  - 6.2.2 Välineennimiä: *in*-johdoksia ja muita johdostyyppejä 347
  - 6.2.3 Tekijännimiä: johdin *-jA* 357
  - 6.2.4 *mUs*-johdoksia 359

- 6.2.5 *mA*-johdoksia 362
  - 6.2.6 Paikannimijohdoksia ja paikan appellatiiveja 365
  - 6.3 Adjektiiviuudennoksia 367
    - 6.3.1 Adjektiivinjohdin *-(i)nen* 369
    - 6.3.2 Adjektiivinjohdin *-kAs* 374
    - 6.3.3 Yhdysjohdin *-kkAinen* (*kAs + inen*) 376
    - 6.3.4 Karitiivadjektiivien johdin *-tOn* ja kieltopartisiipit 376
    - 6.3.5 Harvakäyttöisiä uudisadjektiivien johtimia 378
    - 6.3.6 Vahvikealkuisia adjektiiveja 380
    - 6.3.7 Innovatiivisia komparatiivi- ja superlatiivimuotoja 381
    - 6.3.8 Yhdysadjektiiveista 382
    - 6.3.9 Kokoavasti lasten uudisadjektiiveista 383
  - 6.4 Lukusanauudennoksia 384
    - 6.4.1 Järjestysluku-uudennoksia 384
    - 6.4.2 *toista*-loppuisia uudisnumeraaleja: *kymmenentoista*, *satatoista* ja muita 387
    - 6.4.3 Lukusanojen muodostusta ranskan kieltä muistuttavien periaattein 388
    - 6.4.4 Erittäin suuria lukuja: *kymmenensataa* ja *iljoona*-muotti 388
    - 6.4.5 Lukujen ja kirjainten assosioitumista 389
    - 6.4.6 Numeraaleja mukana muiden sanaluokkien uudissanoissa 389
  - 6.5 Adverbeja 390
-
- 7 LAPSENKIELEN UUDISSANOJEN ERITYISOMINAISUUKSIA 398
  - 7.1 Lapsenkielen uudisyhdyssanojen erityispiirteitä 398
  - 7.2 Leikin ja mielikuvituksen kieltä 404
    - 7.2.1 Olentoja: erisnimiä ja appellatiiveja 404
    - 7.2.2 Paikannimiä ja paikan appellatiiveja 407
    - 7.2.3 Mielikuvitusleikkien taianomaisuutta 408
    - 7.2.4 Leikkivaluuttoja, leikisti vieraskielisiä sanoja ja muuta erikoista 409

- 7.3 Soinnuttelusanoja ja reduplikaatiomuodosteita 411
    - 7.3.1 Alkusointuisia ja intensiteettiä ilmaisevia vahvistuspartikkeleita 411
    - 7.3.2 Toimintaan liittyviä soinnuttelusanoja 413
    - 7.3.3 Sananalkuista äännevariaatiota 416
    - 7.3.4 Sanansisäistä vokaaliston variaatiota 417
    - 7.3.5 Höpösanoilla loruttelua 417
  - 7.4 Lasten havaintojen ja näkökulmien kielentäminen 418
    - 7.4.1 Käsiin ja jalkoihin liittyviä assosiaatioita ja analogioita 419
    - 7.4.2 Muihin ruumiinosiin liittyviä assosiaatioita ja analogioita 422
    - 7.4.3 Numeroita, kirjaimia ja äännteitä 422
    - 7.4.4 Vastakohtaisuudet analogisten uudissanojen pohjana 423
    - 7.4.5 Analogian varassa syntyneitä yhdyssanoja, muita sanasarjoja ja johdoksia 428
    - 7.4.6 Analogisia adverbeja 430
    - 7.4.7 Muita oivaltavia havaintoja ja havainnollisia sanaluomuksia 431
  - 7.5 Lasten metakielisiä huomioita uudissanoista 432
- 8 KOKOAVIA POHDINTOJA 434
- 8.1 Suomi ja muut kielet 434
  - 8.2 Produktiivisuuden, läpinäkyvyyden ja taajakäyttöisyyden osuus 440
  - 8.3 Kielen resurssien joustavaa hyödyntämistä 443
  - 8.4 Sananmuodostuksen potentiaali ja merkityspotentiaali 445

Kirjoittaja 454

Abstract 455